

Cuprins

Prefață	II
Introducere	19
Capitolul 1 – Modelul I: Actorul rațional	29
Un model riguros de acțiune	31
Paradigma actorului rațional	37
Modelul clasic, ilustrat	39
<i>Realismul clasic</i>	39
<i>Neorealismul (realismul structural)</i>	42
<i>Instituționalismul internațional</i>	44
<i>Liberalismul</i>	46
<i>Strategie, război și alegere rațională</i>	50
Variante și utilizări ale modelului clasic	56
Capitolul 2 – Criza rachetelor din Cuba: primul nivel de analiză	77
De ce a hotărât Uniunea Sovietică să plaseze rachete ofensive în Cuba	78
<i>Ipoteza 1: apărarea Cubei</i>	81
<i>Ipoteza 2: politica Războiului Rece</i>	86
<i>Ipoteza 3: puterea rachetelor</i>	88
<i>Ipoteza 4: Berlin – câștig, schimb sau capcană</i>	94
De ce au răspuns Statele Unite la desfășurarea rachetelor cu o blocadă?	102
<i>Varianta 1: nu se face nimic</i>	104
<i>Varianta 2: presiunile diplomatice</i>	106
<i>Varianta 3: o apropiere secretă de Castro</i>	107
<i>Varianta 4: invazia</i>	107
<i>Varianta 5: lovitura aeriană</i>	107
<i>Varianta 6: blocada</i>	110
De ce și-a retras rachetele Uniunea Sovietică?	111
Capitolul 3 – Modelul II: comportamentul organizațional	129
Eficiență și logică organizațională	132
Logica organizațională și cultura organizațională	136
Complexitatea interactivă	140
NASA: erou și contraerou	142
Paradigma comportamentului organizațional	144

Capitolul 4 – Criza rachetelor din Cuba: al doilea nivel de analiză	169
Desfășurarea rachetelor sovietice în Cuba	173
<i>Amplasarea sovietică în detaliu</i>	173
<i>Implementarea organizațională</i>	179
Impunerea blocadei americane în Cuba	184
<i>Informațiile secrete organizaționale</i>	185
<i>Opțiunile organizaționale</i>	190
<i>Implementarea organizațională</i>	194
Retragerea rachetelor sovietice din Cuba	198
Capitolul 5 – Modelul III: politica guvernamentală	211
Modelul ilustrat al politicii guvernamentale	213
1. <i>Instituții separate care împart puterea</i>	214
2. <i>Puterea de a convinge</i>	214
3. <i>Negocierea în acord cu evoluția evenimentelor</i>	214
4. <i>Puterea este egală cu impactul asupra rezultatului</i>	215
5. <i>Relațiile intranaționale și internaționale</i>	215
Procese de grup și efectele lor asupra alegerilor și acțiunii	217
1. <i>Decizii mai bune</i>	218
2. <i>Problemele legate de calitatea de „agent” : șefi, agenți și jucători – obiective aflate în competiție și informații asimetrice</i>	223
3. <i>Participanții : cine joacă ?</i>	226
4. <i>Regulile de decizie</i>	228
5. <i>Configurarea problemelor și stabilirea agendei</i>	230
6. <i>Gândirea de grup</i>	232
7. <i>Complexitatea acțiunii comune</i>	235
Paradigma politicii guvernamentale	241
Capitolul 6 – Criza rachetelor din Cuba: al treilea nivel de analiză	263
Impunerea blocadei de către Statele Unite	266
<i>Politica descoperirii</i>	266
<i>Politica alegerii</i>	274
Retragerea sovietică a rachetelor din Cuba	280
<i>Sovieticiiucid un pilot american de pe un avion U-2</i>	285
<i>Președintele și secretarul general</i>	286
<i>„Înțelegerea” : rezolvarea problemei turcești</i>	287
<i>Înțelegerea : rezolvarea problemei cubaneze</i>	291
Capitolul 7 – Concluzii	305
Rezumat : diferențe în interpretare	305
Rezumat : răspunsuri diferite sau întrebări diferite?	310
De aici, încotro?	313
Postfață – <i>Perspectiva bufniței</i> (Radu-Alexandru Cucută)	329
Index	343

Desfășurarea rachetelor sovietice în Cuba

Amplasarea sovietică în detaliu

Cele mai multe explicații ale amplasării rachetelor sovietice în Cuba se concentrează pe câteva dintre caracteristicile evidente ale evenimentului. De exemplu, dimensiunea desfășurării sovietice și amplasarea simultană a rachetelor balistice cu rază intermediară de acțiune (IRBM) și a celor cu rază medie de acțiune (MRBM), spun unii analiști, exclud o explicația centrată pe apărarea Cubei. Dar acest comportament susține ipoteza conform căreia obiectivul sovietic era o creștere rapidă a puterii rachetelor, pentru că o țară cu un asemenea obiectiv ar fi ales evident să instaleze un mare număr atât de MRBM, cât și de IRBM. În mod similar, slăbiciunea relativă a forțelor nucleare strategice sovietice în totalitatea lor duce la concluzia că armele nucleare sovietice din Cuba aveau scopul de a rectifica balanța strategică și astfel de a descuraja amenințarea americană, de exemplu, folosirea armelor nucleare pentru a apăra Berlinul.

Un raport complet al instalării rachetelor sovietice în Cuba include multe detalii care nu par compatibile cu nici una dintre aceste ipoteze. O examinare atentă a acestor caracteristici sugerează că detaliile specifice ale acțiunii sovietice în Cuba din septembrie și octombrie 1962 nu trebuie să servească drept principal indicator al intențiilor sovietice.

Sursele americane și noile materiale disponibile din Uniunea Sovietică permit acum construirea unei serii de instanțee privind instalarea armelor în Cuba, care a culminat cu transformarea acestei țări într-o bază majoră de rachete strategice¹². Guvernul sovietic a decis să trimită arme Cubei în toamna anului 1959. La începutul anului 1962, a existat un moment de acalmie când sovieticii și cubanezii au discutat următoarea fază a asistenței militare. Statele Unite au observat că transporturile care soseau în Cuba atingeau o medie de 15 pe lună pentru prima jumătate a anului 1962 și că aceste transporturi conțineau puține arme.

Deși Statele Unite nu știau, cererile cubaneze pentru arme convenționale care le-ar fi asigurat apărarea au fost aprobate de către Prezidiul sovietic în aprilie 1962. În lucrarea lor deschizătoare de drumuri, Alexander Fursenko și Timothy Naftali au notat că Prezidiul a ales să transfere Cubei rachetele sol-aer (SAM) deja promise Egiptului. Au identificat procesul decizional al lui Hrușciiov care șase săptămâni mai târziu avea să ducă la decizia Prezidiului de a trimite rachete nucleare în Cuba¹³. Castro nu ceruse rachete nucleare, dar a fost convins să accepte decizia sovietică. Pentru americani, cele două decizii separate au produs un singur set de rezultate organizaționale care au devenit vizibile în cursul verii. La sfârșitul lunii iulie, transporturile sovietice de arme au devenit mai dese. 36 de cargouri sovietice au sosit în porturile cubaneze în luna august, mai bine de 20 dintre acestea transportând arme. Până la 1 septembrie, echipamentul sovietic în Cuba a inclus rachete sol-aer, rachete de croazieră „Sopka” pentru apărarea de coastă (similare cu avioanele cu reacție pilot), ambarcațiunile de patrulare care puteau lansa rachete convenționale împotriva altor nave, mai bine de 5.000 de tehnicieni și personal militar sovietic și mari cantități de echipamente de transport, electronice și de construcții¹⁴.

Primele rachete balistice nucleare au ajuns pe teritoriul Cubei la 8 septembrie. Măsurând 18 m în lungime (fără 4 m conul) și 1,6 m în diametru, MRBM-urile au fost transportate în secret în Cuba, sub puntea navelor sovietice care fuseseră construite cu tambuchiul mare,

pentru comerțul cu cherestea. Nava *Omsk*, care adusese primele MRBM-uri, a acostat în portul Mariel și a fost urmată de o a doua navă, *Poltava*, sosită pe 15 septembrie. Astfel au sosit MRBM-uri suplimentare, remorci, cisterne, vehicule speciale pentru radare, dispozitive de îndreptare a rachetelor, materiale pentru construirea buncărelor de depozitare pentru focoasele nucleare și alte echipamente care aveau legătură cu rachetele strategice, toate fiind îndreptate în grabă spre zonele de asamblare (unele dintre acestea pregătite anterior). De asemenea, au sosit echipamente similare pentru IRBM-uri. Transporturile din septembrie nu s-au limitat la rachete balistice nucleare. De-a lungul întregii luni, transporturile sovietice au adus bombardiere medii IL-28, precum și primele avioane de vânătoare sovietice avansate (MIG-21) și rachete sol-aer suplimentare, rachete de croazieră și ambarcațiuni de patrulare. Uniunea Sovietică a făcut public numai faptul că a decis să ajute Cuba să se apere de amenințarea reprezentată de „cercurile imperialiste agresive”, prin furnizarea tehnicienilor care să antreneze militarii cubanezi, precum și a „armamentului și echipamentului militar... concepute exclusiv pentru scopuri defensive”. Nu era nevoie, a proclamat Moscova, să fie trimise arme nucleare către alte țări¹⁵.

Transporturile din octombrie au fost asemănătoare, dar s-a înregistrat un ritm mai accelerat, până pe 24 octombrie – ziua în care a intrat în vigoare carantina americană asupra Cubei. Necunoscute Statelor Unite, focoasele nucleare pentru MRBM sosiseră pe 4 octombrie, împreună cu zeci de focoase nucleare pentru rachetele de croazieră în vederea apărării de coastă, Sopka, șase bombe nucleare pentru avioanele IL-28 și 12 focoase nucleare pentru rachetele nucleare tactice cu rază scurtă de acțiune¹⁶. Chiar înainte ca blocada să intre în vigoare, alte 24 de focoase nucleare pentru IRBM-uri au sosit în Cuba. Într-adevăr, un mare număr de cargouri, inclusiv cele care transportau rachetele IRBM, se deplasau spre Cuba în momentul în care a fost anunțată blocada.

Planul inițial cerea ca toate navele să fie în drum spre Cuba până la 20 octombrie, să ajungă pe insulă și să-și descarce încărcătura înainte de alegerile americane pentru Congres¹⁷. Hrușcirov și Gromiko i-au spus în repetate rânduri lui Kennedy, precum și altora că guvernul sovietic va forța după aceste alegeri o înțelegere privind Criza Berlinului.

Chiar și fără armele transportate la anumite intervale, catalogul echipamentului militar de pe insulă includea :

1. *MRBM*. Existau șase amplasamente pentru MRBM mobile, patru localizate lângă San Cristóbal, la 80 km sud-vest de Havana, și două localizate lângă Sagua la Grande, la 217 km est de Havana. Fiecare dintre aceste amplasamente cuprindea patru poziții de lansare, echipament mobil de sprijin terestru, echipament de transport pentru aducerea focoaselor nucleare în zonele de lansare de la diferite silozuri și corturi suplimentare pentru adăpostirea rachetelor, indicând că sovieticii au intenționat să aibă capacitatea de a lansa și o a doua lovitură atacului pentru fiecare dintre pozițiile lor. În total, șase amplasamente, fiecare cu patru lansatoare, fiecare pereche de lansatoare cu o rachetă suplimentară, ceea ce însemna 36 MRBM, plus șase versiuni capcană pentru a păcăli posibilele atacuri americane (sau pentru folosirea la antrenament), pentru un total fie de 36, fie de 42. MRBM aveau o rază de acțiune de 1.100 de mile marine. Toate rachetele au ajuns în Cuba. Ele au fost împărțite în trei regimente de rachete.
2. *IRBM*. Trei amplasamente fixe, betonate pentru rachetele IRBM mai grele au fost observate în timpul construcției, iar un al patrulea era pe cale să fie construit. Două dintre ele, pentru un regiment de rachete, au fost localizate la Guanajay, lângă

Havana. Celelalte, pentru un alt regiment de rachete, erau la Remedios (într-un stadiu incipient de construcție). La fiecare dintre amplasamente, erau în construcție patru poziții de lansare, buncăre de control din beton, transport pentru armele nucleare și facilități de întreținere a rachetelor. Ar fi urmat să existe 16 lansatoare, cu o rachetă suplimentară pentru fiecare pereche, ridicând la un total de 24 numărul de IRBM. Raza de acțiune a IRBM sovietice era de până la 2.200 de mile marine. Deși echipamentul necesar pentru rachete era prezent, iar amplasamentele erau în construcție, nici o rachetă IRBM nu a ajuns în Cuba. Hrușcirov intenționa să mai înființeze o bază navală strategică pentru submarinele sovietice purtătoare de rachete balistice, împreună cu o bază pentru un escadron de nave de război, dar a suspendat toate desfășurările navale în septembrie după avertismentele publice ale lui Kennedy, de teamă că pregătirile navale ar fi fost mai greu de ascuns de americanii deja avertizați. După criză, americanii au bănuit că și alte regiuni au fost pregătite pentru instalarea de rachete dacă sovieticii ar fi putut să-și extindă baza¹⁸.

3. *IL-28*. Nu mai puțin de 42 de bombardiere IL-28 neasamblate [denumirea dată de NATO este Beagle] au sosit pe două aerodromuri cubaneze, San Julián și Holguín. Bombardierele aveau o capacitate de livrare a încărcăturii nucleare sau nenucleare de 2.700 kg pe o rază de 600 de mile marine (tur-retur la baza de lansare). Numai șapte dintre aceste avioane au fost complet asamblate până la sfârșitul crizei. Serviciile secrete americane au bănuit că bombe nucleare ar fi putut fi disponibile pentru aceste avioane și au avut dreptate. În septembrie, răspunzând la avertismentele publice ale lui Kennedy în cazul desfășurării de arme nucleare în Cuba, Hrușcirov a aprobat livrarea rapidă a șase bombe nucleare care puteau fi lansate din avion¹⁹.
4. *Rachetele sol-aer*. 24 de amplasamente pentru rachete SA-2 urmau conturul insulei, creând un perimetru defensiv foarte dens, organizat în două divizii de apărare antiaeriană de câte trei regimente fiecare. Fiecare amplasament consta din șase lansatoare (un total de 144), fiecare cu o rachetă amplasată și câte trei rachete disponibile. Rachetele antiaeriene aveau capacitatea de a lovi ținte la o altitudine de până la 24.000 m, pe o rază orizontală de 30 de mile marine. Un sistem complex de radar a fost instalat pentru a susține apărarea antiaeriană. În plus, fuseseră amplasate numeroase baterii de artilerie antiaeriană, pentru o apărare de nivel mai redus.
5. *Rachetele de croazieră*. Au fost realizate cel puțin patru amplasamente pentru rachetele de croazieră de coastă. Localizate lângă regiunile de litoral și porturile-cheie, acestea ar fi desfășurat 16 lansatoare de 20 m, echipament de ghidare și cinci rachete pentru fiecare lansator, un total de 80 de rachete. Americanii nu au știut niciodată că focoasele au fost furnizate pentru cele mai multe, dacă nu chiar pentru toate aceste rachete. Cu o rază de acțiune de până la 40 de mile marine, rachetele de croazieră reprezentau o amenințare pentru nave și pentru operațiunile de debarcare.
6. *Rachetele nucleare tactice*. În septembrie, din nou ca parte a reacției sale la avertismentul lui Kennedy, Hrușcirov a adăugat 12 rachete nucleare tactice Luna în trei detașamente divizate între forțele terestre. Acestea erau numite FROG în Vest, abrevierea pentru Free (neghidat) Rocket Over Ground. Aveau o rază de acțiune de aproximativ 32 km. Rachetele nu erau incluse în ordinea normală de desfășurare a luptei pentru unitățile terestre trimise în Cuba și au fost adăugate mai târziu, din ordinul personal al lui Hrușcirov, pentru a fi folosite în eventualitatea unei invazii²⁰.

7. *Ambarcațiuni de patrulare KOMAR cu rachete ghidate.* Cel puțin 12 ambarcațiuni de patrulare KOMAR, de mare viteză operau între Mariel și Banes. Cântărind 66 de tone și măsurând 25 m în lungime, fiecare ambarcațiune avea două torpile de tipul rachetelor de croazieră, în lungime de circa 6 m și o rază de acțiune de 10 până la 15 mile marine.
8. *Avionul MIG-21.* 42 dintre avioanele MIG-21 de ultimă generație și de înaltă performanță au ajuns pe aerodromurile cubaneze. Echipate cu rachete aer-aer, interceptoarele erau capabile de viteze de până la 1.000 de noduri la o înălțime de 12.000 m. În timpul crizei, americanii au realizat că o mare parte dintre avioane erau pilotate de sovietici. Mai mult de 40 de MIG-15 și MIG-17, modelele precedente, fuseseră trimise în Cuba înainte de desfășurarea din iulie.
9. *Trupele sovietice.* Un întreg grup de forțe sovietice, analog grupurilor de forțe staționate în Europa de Est, a fost trimis în Cuba ca parte a deciziilor din mai 1962. Patru regimente de artilerie grea motorizată au fost desfășurate alături de batalioane dotate cu cele mai moderne tancuri și puști de asalt din arsenalul sovietic. În total existau mai mult de 40.000 de soldați și tehnicieni sovietici în Cuba atunci când a izbucnit criza, iar alte mii urmau să sosească. Forțele terestre sovietice au fost desfășurate în patru amplasamente majore (la Artemisa și Santiago de las Vegas în vestul Cubei, lângă Remedios în centrul țării și lângă Holguín, în est).

Transportul armamentului și al echipamentului necesar impunea mai mult de 100 de nave. Construcția și protecția lor necesitau peste 40.000 de ruși. Nu poate exista nici o îndoială că sovieticii erau angajați nu numai într-o provocare, ci și într-o concentrare militară masivă în Cuba. Probabil, coordonarea acestor activități includea un plan care presupunea introducerea mai întâi a unor arme defensive mai puțin provocatoare, urmate de o a doua etapă în care ar fi fost amplasate armele ofensive. (Ambele părți au înțeles că termenul american „arme ofensive” include cel puțin rachete nucleare.) Un analist se poate aștepta ca evidențele disponibile cu privire la acțiunea sovietică să fie o sursă de informații pentru planurile sovietice și astfel pentru intențiile lor la începerea acestei acțiuni.

Totuși, examinarea atentă a panopliei acțiunilor sovietice mai mult ridică semne de întrebare decât dă răspunsuri. Dilema a crescut pe măsură ce au devenit disponibile mai multe date despre partea sovietică. Probabil cea mai îndreptățită întrebare este de ce sovieticii păreau atât de nepăsători față de posibilitatea observării operațiunilor lor cu ajutorul aparatelor U-2. Capturând unul dintre avioanele U-2 în 1960, sovieticii nu aveau cum să-și mai facă iluzii privind capacitatea acestor aparate. Astfel, așa cum a argumentat Amron Katz, un expert american în interpretarea fotografiilor efectuate în cursul misiunilor de recunoaștere, Uniunea Sovietică „nu se putea aștepta ca amplasamentele rachetelor din Cuba să nu fie detectate, dat fiind că supravegherea avea să fie extrem de minuțioasă²¹. Dacă voiau să evite să fie găsiți, trebuiau să anticipeze zborurile U-2 și să conceapă operațiunea în consecință. Dar să vedem ce au făcut de fapt :

1. *Rachetele sol-aer (SAM).* SA-2, pe care sovieticii le-au trimis în Cuba, erau rachete antiaeriene foarte sofisticate. Rachetele SAM de acest tip au doborât un avion american U-2 deasupra Uniunii Sovietice în 1960 și un altul deasupra Chinei comuniste pe 9 septembrie 1962. (Una dintre rachetele de acest tip de la o bază din Cuba avea să doboare un avion U-2 pe 27 octombrie.) Perimetrul de apărare pe care l-au creat sovieticii putea prin urmare să interzică avioanelor U-2 intrarea în spațiul aerian al Cubei. Rețeaua SAM era, până la 9 octombrie, instalată și aparent pregătită. Planul inițial de

instalare a fost de fapt schimbat în iulie, pentru a se asigura că apărarea antiaeriană era funcțională. Hrușciov, cel puțin, voia să fie sigur că orice U-2 spion putea fi doborât. Dar când un U-2 a zburat prima dată deasupra amplasamentelor MRBM, pe 14 octombrie, nu a fost luată nici o măsură împotriva lui. Americanii s-au întrebat dacă rachetele SAM sau radarele lor chiar fuseseră vreodată operaționale. Așa cum își amintește Sorensen, „este *inexplicabil* de ce nu au reușit sovieticii să se sincronizeze”²². Și totuși, s-au sincronizat. Așa încât, de ce nu au încercat să doboare avionul U-2?

2. *Camuflajul*. Construcția amplasamentelor pentru rachetele MRBM și IRBM din Cuba a avut loc fără a se apela prea mult la camuflaj. Arthur Lundahl, președintele National Photographic Interpretation Center din Washington și liderul echipei care a observat rachetele s-a întrebat „de ce ar fi lăsat sovieticii rachetele și tot echipamentul conex expus în câmp deschis, într-un mod în care ar fi putut atrage atenția unui interpret al fotografiilor?”. Guvernul sovietic știa bine ce puteau face camerele americane²³. Cunoscute fiind zborurile U-2, acest comportament pare atât de ciudat, încât unii analiști au ajuns la ipoteza că sovieticii au dorit ca Statele Unite să descopere rachetele în timpul instalării acestora. O asemenea ipoteză nu este în concordanță cu comportamentul sovietic anterior și neglijează faptul, că, după ce Statele Unite au dezvăluit public ce făceau sovieticii, aceștia s-au grăbit să camufleze amplasamentele. După cum își amintea Robert Kennedy, „nu a fost niciodată clar de ce au așteptat așa de mult pentru a face asta”²⁴.
3. *Ritmul construcției*. „A fost aproape un acord universal în ceea ce privește eficiența logistică a operațiunilor sovietice [de amplasare a MRBM].” Viteza cu care sovieticii au fost în stare să instaleze rachetele a fost cu adevărat „remarcabilă”²⁵. Totuși, sovieticii nu au adus surse de iluminat și nu au început construcția 24 de ore din 24 decât după ce Statele Unite au anunțat blocada. Dacă de la început ar fi lucrat la adăpostul întinericului, iar ziua amplasamentele ar fi fost camuflurate, nu ar fi fost detectați.
4. *Amplasamentele rachetelor*. Amplasamentele rachetelor SAM, MRBM și IRBM din Cuba au fost construite pentru a semăna exact cu amplasamentele rachetelor din Uniunea Sovietică. Pe 16 octombrie, directorul în exercițiu al CIA, Marshall „Pat” Carter, s-a întâlnit cu Kennedy și consilierii săi, informându-i că tiparul de desfășurare „este identic, complexuri aflate la circa 8 km distanță, este același cu desfășurările pe care le observăm în Uniunea Sovietică pentru rachetele respective”. Siturile rachetelor sol-aer au fost amplasate în stilul sovietic consacrat, pentru apărarea instalațiilor rachetelor strategice²⁶. Acest lucru a făcut posibilă interpretarea activității de construcție a sovieticilor; analiștii americani aveau fotografii ale unor rachete similare și ale tiparelor de desfășurare din Uniunea Sovietică, precum și un manual al construcției rachetelor sovietice pe care colonelul sovietic Oleg Penkovski îl furnizase serviciilor secrete americane²⁷.

Un al doilea set de întrebări derivă din diferitele neconcordanțe ale operațiunii sovietice. În ziua în care a confirmat descoperirea de către echipa sa a rachetelor, Lundahl a remarcat un aspect ciudat. „De ce sovieticii au optat pentru măsuri suplimentare de securitate pe durata transportului rachetelor din URSS în Cuba, iar odată ajunse, nu au folosit proceduri de securitate pentru a evita detectarea lor?” De exemplu, să luăm în considerare comportamentul sovieticilor în materie de camuflaj. Numai după ce Statele Unite au anunțat descoperirea rachetelor și declanșarea blocadei, sovieticii au

început să camufleze ceea ce fusese deja identificat în mod public. În mod similar, după ce Statele Unite au anunțat blocada, trupele sovietice de la San Cristóbal au început construirea de barăci permanente, în timp ce la San Julián au continuat să despacheteze și să asambleze avioanele de antrenament IL-28 și abia apoi să asambleze avioanele de luptă. Dar cea mai serioasă contradicție este construirea simultană a rachetelor cu rază medie și a celor cu rază intermediară de acțiune. Dată fiind importanța finalizării rapide a celor cu rază medie (MRBM), cum se poate explica efortul de creare a amplasamentelor pentru cele cu rază intermediară (IRBM), mai scumpe, mai puțin recuperabile și mai ușor de identificat înainte ca amplasamentele MRBM să fie finalizate?

O a treia nelămurire derivă din caracterul strategic al rachetelor nucleare. Pentru ce situație au fost ele prevăzute? Superioritatea strategică americană ar fi făcut orice primă lovitură sovietică să pară disperată sau condamnată, puteau fi folosite oare aceste rachete pentru o ripostă? Toate amplasamentele erau „descoperite” și de aceea extrem de vulnerabile la un atac american. Sovieticii nu au făcut nici un efort pentru a le întări; nici nu au fost construite în perspectiva unei întăriri ulterioare. Și mai greu de înțeles este faptul că sovieticii au transportat câte o rachetă balistică suplimentară pentru fiecare pereche de lansatoare. Probabil intenționau să fie capabili să reîncaree și să tragă o a doua salvă nucleară. Dar în ce condiții ar putea fi imaginată o asemenea situație? În orice împrejurare, sovieticii ar fi trebuit să fie mulțumiți dacă ar fi evitat acțiunea preemptivă americană și ar fi tras măcar o singură salvă cu acele rachete. În acel caz, Statele Unite ar fi distrus fără îndoială amplasamentele înainte de a se putea reîncărca și lansa o a doua salvă. Prin urmare, rachetele pentru reîncărcare, ce constituiau o treime din desfășurarea inițială, erau practic nefolosibile. Nu exista decât un singur caz în care sovieticii ar fi avut șansa de a lansa o a doua rachetă de pe acele amplasamente precare. Dacă, înainte ca americanii să descopere rachetele, acestea ar fi fost lansate împotriva Statelor Unite într-o primă lovitură, a doua șarjă de rachete ar fi putut fi încărcate în lansatoare pentru o a doua salvă. Cu toate acestea, probabilitatea unui asemenea atac-surpriză înainte de descoperirea rachetelor de către americani sau de dezvăluirea acestui *fait accompli* de către sovietici pare infinitesimală.

În al patrulea rând, apărarea cea mai convingătoare a guvernului sovietic în ceea ce privește decizia sa de a trimite rachete în Cuba este că aceste arme ar descuraja *orice* recurgere la armele nucleare, din partea oricui. Mai clar, i-ar fi descurajat pe americani să escaladeze orice conflict local, la Berlin sau în Cuba, până la folosirea armelor nucleare. Așa cum a explicat Hrușciov Prezidiului, rachetele „au un singur scop – să-i sperie [pe americani], să-i țină sub control... să le dea înapoi o parte din propriul lor leac”²⁸. Cu toate acestea, guvernul sovietic și-a desfășurat armele nucleare într-un mod care a crescut puternic șansele de a se ajunge la confruntare nucleară, iar prima lovitură să fie aplicată de *Moscova*, nu de *Washington*. Pentru a învinge o invazie americană în Cuba, Hrușciov a ordonat ca forțele sovietice să fie înarmate cu rachete nucleare de apărare de coastă și arme nucleare tactice de uscat. Dar această acțiune nu ar fi descurajat o invazie americană, deoarece Statele Unite nu au știut niciodată că rachetele de apărare de coastă aveau focoaase nucleare, iar armele nucleare tactice au fost descoperite târziu în cursul crizei. Planurile și doctrina sovieticilor ar fi impus folosirea armelor nucleare împotriva invadatorilor americani. Rachetele de apărare de coastă erau destinate să fie lansate împotriva navelor invadatoare; armele nucleare tactice urmau să fie folosite împotriva concentrărilor de trupe care ar fi debarcat pe țarm. Singurele muniții disponibile în Cuba erau, în ambele cazuri, cele nucleare.

În al cincilea rând, comportamentul personalului militar sovietic din Cuba părea ușor disociat. Deși au făcut eforturi considerabile pentru a-și ascunde identitatea (de pildă,